

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI DERSİ
UZUN TEZİ

İNTİKAM VE KORKUNUN BİTMİYEN SAVAŞI: KAN DAVASI

Rehber Öğretmen: Emine TAŞ

Öğrencinin Adı: Işılso

Öğrencinin Soyadı: KELEŞ

Diploma Numarası: 001129-0041

Sözcük Sayısı: 3994

Araştırma Sorusu: Yaşar Kemal'in "Demirciler Çarşısı Cinayeti" adlı yapıtında kan davası ve bu geleneği sürdüren bireyler üzerindeki etkisi hangi yönleriyle ele alınmıştır?

ÖZ

Uluslararası Bakalorya programı A1 Türk Dili ve Edebiyatı dersi kapsamında hazırlanan bu uzun tez çalışmasında, Yaşar Kemal'in "Demirciler Çarşısı Cinayeti" adlı yapıtında toplumsal bir gerçek olarak konu edilen kan davası olgusunun, bu davayı sürdüren bireyler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde yapıtın konusu tespit edilerek kan davasının yaşandığı dönemin koşulları, davayı sürdüren topluluk ve uzam tanımlanmış ve çalışmanın ana hatları çizilmiştir. Gelişme bölümünde kan davasının etkileri, etkilenen bireyler aşiret ağaları, aşiret kadınları ve aşiret fedailerı şeklinde ayrıştırılarak, kan davasının sürdürülmesinde esas amaç olan intikam ve yarattığı korku yönleriyle ele alınmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise, kan davasının ailenin şerefini kurtarma adına intikam alma temelinde yürütüldüğü, davanın sürdürülmesinden asıl sorumlu olan aşiret beylerinin ve onlara yardım eden fedailerin bu intikam eyleminde birbirinden farklı görev ve zorunluluklar bağlamında hareket ettikleri, aşiret kadınlarının ise davaya alışkın olarak yetiştirildiği kaydedilmiştir. Kan davasının aşiret beylerine şiddetli ölüm korkusu yaşatması, aşiret anneleri başta olmak üzere diğer bireylerde de esas olarak intikam görevinin yerine getirilemeyeceği korkusu yaşatması nedeniyle bu davanın aslında intikam ve korkunun bir savaşı olduğu ve intikamdan vazgeçilmediği ya da korkuya yenik düşülmediği sürece son bulmayacağı sonucuna varılmıştır.

Sözcük sayısı: 183

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	3
GELİŞME	4
1. KAN DAVASININ AĞALAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	4
1.1 İntikam	4
1.2 Korku	7
2. KAN DAVASININ AŞİRET KADINLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	10
2.1 İntikam	10
2.2 Korku	13
3. KAN DAVASININ FEDAİLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	15
2.1 İntikam	15
3.2 Korku	17
SONUÇ	18
KAYNAKÇA	20

GİRİŞ

Yaşar Kemal'in "Akçasazın Ağaları" ikilemesinin ilk romanı olan "Demirciler Çarşısı Cinayeti" adlı eserinde ülkede insan ilişkilerinde yozlaşmanın hakim olduğu bir toplumsal değişim yaşanırken Çukurova'da çökmekte olan feodal sistemin son temsilcileri konumundaki iki aşiret reisinin, köklü bir kan davası geleneğini sürdürmesi, birbirleriyle giriştikleri ölüm kalım savaşı anlatılmaktadır. Eserde, kan davası geleneği ve bu geleneği taşıyan aşiret mensuplarının duygu ve davranış özellikleri ayrıntılarıyla ortaya koyulurken, kan davasının sadece aşiret ağalarını değil, onların emekçisi olan insanların hayatını da etkilediği anlatılmaktadır.

Bu tez çalışmasında, "Demirciler Çarşısı Cinayeti" adlı yapıtta konu edilen kan davası olgusunun bireyler üzerindeki etkileri aşiret ağaları, aşiret kadınları ve aşiret fedailerini üzerinden ayrıştırılarak, kan davasının sürdürülmesinde önemli bir gerekçe olan intikam ve yarattığı korkunun bireyler üzerinde yarattığı etki detaylı bir şekilde ele alınacak ve kan davası geleneğinin bireyler üzerinde farklı etkileri olsa da beraberinde intikam alma isteği ve korkuyu getirdiği sonucuna varılacaktır.

GELİŞME

1. KAN DAVASININ AĞALAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

1.1. İntikam

“Geçmişte iki aile arasında cinayetten, kan akmış olmaktan veya başka bir nedenden oluşmuş düşmanlık” olarak tanımlanan kan davasının çıkış sebebi ne olursa olsun başlatılmasındaki esas olay; bir tarafın diğer tarafa verdiği zararın ölümle cezalandırılmasıdır ve davanın sürdürülmesindeki esas amaç öç veya intikamdır. “Kötü bir davranış veya sözü cezalandırmak için kötülükle karşılık verme isteği ve işi” olarak tanımlanan intikam, kan davasında, akıtılan kanın karşılığında kan akıtılması eylemiyle gerçekleşir ve nesiller boyunca bu amaçla devam edilir. Aşiret sisteminde kan davasını sürdürmekle yükümlü olan kişiler aşiret ağalarıdır ve onlar için davanın nasıl başlatıldığı önemli değildir. İntikamın alınması aşiret için bir onur ve soyluluk meselesidir ki her iki aşiret de bu sebeplerle öldürmeyi meşru kabul eder.

Yaşar Kemal’in “Demirciler Çarşısı Cinayeti” adlı yapıtı da kan davası geleneği üzerine kurulu bir yapıttır. Yapıtta ağaların devam ettirdikleri bu dava sonucu intikam duygusu ortaya çıkmıştır. Bu gelenek Derviş Bey ve Mustafa Bey adlı iki odak figür aracılığı ile verilmektedir. Bunlar Çukurova’da feodal sistemin son temsilcileri olarak varlıklarını sürdüren ve aralarında nasıl başladığı bilinmeyen bir kan davası süregelen Sarılar ve Akyollu aşiretlerinin Beyleri’dir. Sarıoğlu Derviş Bey öldürülen kardeşinin intikamını almak için Akyollu Mustafa Bey’in kardeşi Murtaza Beyi öldürmek için çaba vermektedir ve bunun için Mahmut adlı adamını görevlendirmiştir. Murtaza Bey’in öldürülmesiyle kardeşinin intikamını alacak olan Derviş Bey aynı zamanda aşiret içinde şanını da yürütecektir. Kardeşi öldürüldükten sonra Mustafa Bey de aynı amaçla Derviş Bey’i öldürme çabasına girmiştir. Yapıtta bu iki aşiret beyi için soyluluk, şeref ve onur kavramlarının ne denli önemli olduğunu, onursuz ve soylu olmayan bir kişiyi düşman olarak bile kabul etmemeleri, kanın intikamını

alma görevini her şeyden önemli görmeleri ve etraflarında dönen yozlaşmış ilişkiler ağı içinde Çukurova toprağının yağmalandığının, aşiretlerinin dağılma aşamasında olduğunun, servet ve itibarlarının küçüldüğünün farkında olmalarına rağmen, bütün güç ve zamanlarını sadece birbirlerini öldürme gayesi için harcamaları göstermektedir. Toplumdaki değişime ayak uydurup çok itibarlı mevkilere gelebilecekken bu iki aşiret beyinin de intikam uğruna ölüm kalım savaşını seçmesi, kan davası geleneğinin ağalar üzerinde ne kadar güçlü bir dayatma etkisi olduğunun kanıtıdır.

Kan davasının başka gelenekler gibi kolay terk edilememesinin temelinde bir soyun kanının intikamı ve bunun sağladığı şeref yattığı için, doğdukları andan itibaren gelenek ve dayatmaların kendilerine ölme ve öldürme görevi yüklediği aşiret beyleri isteseler de bu davayı tek başlarına bitirme gücüne ve yetkisine sahip değillerdir. Aşiret liderlerinin kan davasına kendi kararlarıyla son verme cesareti gösterememeleri bu davanın bireysel amaçlar temelinde değil tüm aşiret ailesi adına sürdürülen bir dava olduğunun kanıtıdır. Yapıtta her iki aşiret ağası da kan davasının son kurbanlarının kendileri olduğunu ve bu davanın onlarla birlikte biteceğini bilmelerine rağmen davalarını bitirme kararı alamamışlardır.

“... Akyollu akıllı bir adam, her bir şeyi inceden inceye düşünür ama bu işi burada bitirecek gücü kendinde bulamaz. Ben nasıl bulamadımsa o da bulamaz.” (Kemal, 73)

İki aşiret beyinin de aslında birbirlerini öldürmek istemedikleri, hatta birbirlerine saygı ve hayranlık duydukları, övdükleri, kendi içsellerinde bu geleneği lanetledikleri ve bitmesini arzu ettikleri, yaşadıkları çıkmazlar ve sıkıntılar yapıtta iç monolog tekniği ile anlatılmaktadır. Akyollu Mustafa Bey'in kardeşi Murtaza Bey'i öldürten ve öldürülme sırası kendisine geçen Sarioğlu Derviş Bey'in iç dünyasında yaşadıkları, kan davasının bir aşiret Beyi için ne kadar ağır bir yük olduğunu göstermektedir.

“Ne kötü oyun şu ölüm oyunları. İnsan soyunun icat ettiği en kötü oyunlar ölüm oyunları... Varıp en sona dayamak ve bitirmek, neden? Bu ölüm oyunlarının da en

korkuncu kan gütme oyunu. İğrenç! Ve insan öldürmeyi gelenek haline getirmek, korkunç!” (Kemal, 73)

Derviş Bey’in, yaşadığı tüm korkuların ve sıkıntılarının sebebi olan kan davasını ortadan kaldırma arzusuna yönelik yapabildiği tek şey bahçesindeki “köklü çınar ağacını” kesmek olmuştur.

“Koskocaman ağaç kütürtüyle, bir dünya devrilir gibi karanlığın üstüne devrildi. Ardından gün ıdır gibi ıdır dalgalandı.” (Kemal, 28)

İntikam sırası kendisinde olan Mustafa Beyin de, Derviş Bey’le düşman olmak yerine dost olmayı arzulaması ve imkansız olduğunu bilmesine rağmen bunu hayal etmekten mutlu olması, aşiret reislerinin iç dünyalarında birbirlerine karşı kişisel bir intikam duygusu taşımadıklarını göstermektedir.

“Uzun bir süre ellerimiz ellerimizde öyle... Yüz yılın, iki yüz, üç yüz yılın düşmanlığı ellerimizde erise, sıcacık, insan soyunun görmediği bir dostluğa dönüşse... Bir dost olsak Dervişle, bir dost, bir dost, bir dost olsak.” (Kemal, 187-188)

Dökülen her kanın ardından aşiret içinde alevlenen intikam arzusu ve intikamın bir an önce gerçekleştirilmesi beklentisi, bu görevi koşulsuz üstlenen aşiret reisinin omuzlarındaki yükü daha da arttırmaktadır. Kardeşinin öldürülmesinin ardından Mustafa Bey’in bu görevi hemen yerine getirme düşüncesinde, çocukluğundan itibaren kan davasının tüm geleneklerini kin, ölüm ve matem kokan havasıyla yaşaması ve intikamın alınması gerektiğine inancı önemlidir.

“... Mustafa Bey ansıdı ki, çocukluğundan bu yana, bütün ölümler kan ve murt kokar. Bir de kadın çıgıllıkları... bir de büzülmüş insanlar... bir de inanılmaz bir kin, bir öfkeyle kısılmış dudaklar ...” (Kemal, 62)

Kan davası, aşiretin şerefi için intikam alma esasına dayandığından, bu davanın bitmesinin bir yolu intikamdan vazgeçmekse diğer yolu da karşı tarafın aman dilemesi ve barış teklif etmesidir ki bu da aşireti onursuzlaştıracağı için ilkinden daha zor ve neredeyse imkansızdır.

Hatta karşı tarafın şerefine bu şekilde zedelenmesi intikam ve kanın yerde kalmasından da önemlidir.

“Babamın, dedemin, kardeşimin, oğlumun da, onu da öldürmüş olsaydı, bütün kanımdan vazgeçerdim. Aaah, onu bir yakalasam da, kıyma canıma Mustafa dedirtebilsem ona!”(Kemal, 137)

Kan davasının mantık ve insanlığa uygun olmayan kötü bir gelenek olduğunu bilmelerine rağmen, aşiret beyleri bütün bir aşiretin onuru için bu davayı istemeyerek sürdürmektedir. Yapıtta birbirlerine karşı kişisel bir kin beslememelerine rağmen, karşı aşiretten intikam alma duygusu ve mecburiyeti ile hareket eden beyler; bu uğurda tüm varlıklarını harcamışlardır. Kanın intikamını aldıklarında tüm aşiret bundan sevinç ve onur duyarken onlar bekledikleri huzura erememiştir. İntikama kadar yaşadıkları sıkıntı ve çıkmazları sona ermesine rağmen öldürülme sırası kendilerine geçtiği için ölüm korkusuna kapılmışlardır.

1.2. Korku

Korku, “var oluşun herhangi bir boyutuna yönelik tehdit algısına verilen duygusal bir tepkidir.” Ölüm korkusunda söz konusu tehdit var oluşun fiziksel boyutunu ortadan kaldırmaya yöneliktir ve canlılar için en büyük tehdit de budur. Korkunun ortaya çıkmasıyla canlı, ya tehlide karşı kendini savunma ya da söz konusu tehditten kaçma çabası gösterir. Düşünen bir canlı olarak insanda korku, fizyolojik değişiklikler dışında bilişsel değişikliklere de sebep olur. Korkuyu yaşayan kişinin korku ve korkunun kaynağından başka bir şey düşünmesi neredeyse imkansızdır ve korkuyla baş etmek için ortaya koyduğu davranışlar çoğu kez mantıktan uzaktır.

“Demirciler Çarşısı Cinayeti” adlı yapıtta “korku” teması ölüm ve cinayet ekseninde işlenmektedir. Yapıtta özellikle Derviş Bey’in yaşadığı ölüm korkusu, ölümden kaçış yolları

ve korkudan aldığı cesaretle, ölmek için öldürmek gayretine girişmesi korkuyu tüm yönleriyle ortaya koymaktadır. Yazar, romanın geneline hakim olan yozlaşma, ölüm, korku ve iç sıkıntısının yarattığı esenliksiz durumu doğa unsurlarını kullanarak “leitmotive” anlatım tekniği ile desteklemektedir. Yapıtta, sarı, pis, cıvık, yapış yapış tasvir edilen yağmur bu amaçla sıkça kullanılan bir doğa unsurudur ve özellikle ölüm, kasvet ve iç sıkıntısı ile özdeşleştirilmektedir. Derviş Bey’in iç sıkıntılarında da, Murtaza Bey’in ölümünde de, geçmişteki kan davası cinayetlerin de de aynı yağmur havası vardır. Yapıtın tümünde tüm Çukurova üzerine gerilen sarı yağmur kuşakları sadece romanın kahramanlarının değil bu toprağın bütün insanların içinde bulunduğu esenliksiz durumu yansıtmaktadır.

*“Sanki bu yağmur bin yıldır böyle durmadan yağıyor, hiç durmadan da yağacak.
Kirli, karanlık, kaygan, çamur içinde, yeşilsiz kül gibi...” (Kemal, 60)*

Kan davasının, aşiret beylerini duygu ve düşünce boyutunda en çok etkileyen yönü yaşattığı ölüm korkusudur. Kardeşinin intikamını aldıktan sonra Derviş Bey’in içine düştüğü ölüm korkusu artık onun düşünce dünyasının yegane konusudur ve iç sıkıntısının da ana nedenidir. Ölüm korkusu, acı, yalnızlık, öfke ve bunların da ötesinde ölüm korkusunun bittiği yerdeki korkunç boşluk, hiçlik ve yok olma onun duygu ve düşünce dünyasının tek hakimidir.

“Ölüm korkusu. Gerine gerine ölüm korkusunun içine düşmek. Ölüm korkusunda çıldırmak. Çaresizliğinde dört dönmek. Acı, hüznü yok olmanın sessiz sızısını yaşamak...” (Kemal, 24)

Derviş Bey’i bu duygu durumu içinde en çok mutlu eden şey, gerçekte düş arasında hatırladığı, Türkmen’in yitip giden soylu, güzel eski günlerine duyduğu özlemdir. Sürekli diline doladığı, leitmotive olarak verilen “O güzel insanlar, o güzel atlara bindiler çektiler gittiler” (Kemal, 23) sözleri onun özleminin ifadesidir.

Ölüm korkusunun ulaştığı boyutu yapıtta yine Derviş Bey’in ölümden kurtulma davranışlarındaki dalgalanmalar; bazen pusuda bekleyen Mustafa Bey’in önüne ölüme

meydan okurcasına ama korkudan titreyerek çıkmasında, bazen dört duvarı kum torbalarıyla örülmüş, hava deliği olmayan, ışık sızmayan ve kapısına nöbetçi diktiği odasına kendisini kilitleyip, saklanmasında bazen de ölümden kurtulacağı ve dedesi gibi uzun yıllar yaşayacağı inancıyla coşkuyla bağırmasında görülmektedir. Mustafa Bey'in konağı ateşe verdirmesi, Derviş Bey'in korku karşısında sergilediği davranışı değiştiren bir dönüm noktası olmuştur. Düşmanına korktuğunu hissettirmek aşiret Beyleri için onur kırıcı bir durumdur. Derviş Bey'in Murtaza'nın öldürülmesinden sonra bilerek pusudaki Mustafa Bey'in önüne çıktığında korkudan titrediğini gören Mustafa Bey onu öldürmemiş ve düşmanının zayıflığı onu mutlu etmiştir.

“Mustafa Bey sevincinden uçuyordu. Neredeyse kalkıp yolda yürüyen ölünün boynuna sarılacaktı.” (Kemal, 86)

Derviş Bey'in öldürttüğü Murtaza Bey de en az Derviş Bey kadar ölüm korkusu yaşamış ve yıllarca kaçtıktan sonra kurtuluş olmadığını görerek konağa dönmüştür.

“O da bıkmıştı beklemekten, her gün bir kere, her an ölmekten bıkmış, bütün gücü tükenmişti.” (Kemal, 65)

Öldürme sırası kendisinde olan Mustafa Bey'in yapıtın sonlarına dek ölüm korkusunu Derviş Bey kadar yaşamadığı görülmektedir. Mustafa Bey fedailerıyla beraber bütün zamanını ve gücünü Derviş Bey'i yakalamak için pusu kurmak ve türlü işkencelerle öldürme planları yapmak için harcarken yakaladığı hiçbir fırsatta onu öldürememiştir. Ortaya koyulan tüm işkence planlarının amacı gerçekte onu öldürmek değil, ölüm korkusuna dayanamayıp Derviş Bey'in aman dilemesini sağlamaktır.

“Yeter artık beni öldür Mustafa dediğin anda da seni bırakırım Derviş, derim. Yeter beni öldür, dediği anda da onu bırakırım.” (Kemal, 138)

Yaptığı planları uygulayamayan Mustafa Bey yapıtta Derviş Bey tarafından yakalanıp tabancanın namlusu altına dayanmış vaziyette tetiğin basılmasını saatlerce beklemesiyle ölüm korkusunun en büyüğünü yaşamıştır ve aman dileyen kendisi olmuştur.

“Öldür, öldür, yeter Derviş, öldür beni!” diye yalvarıyordu. Derviş Bey bu yalvarmaları duymuyordu artık. Erişilmez bir sevincin ortasında, tadın sonsuzluğunda ayakları yerden kesilmiş kıvranıyordu. Tabancasını yerine soktu, bir daha yerde yatan adama bakmadı. Bakmak gereğini de duymadı.” (Kemal, 519)

Kan davasının aşiret beyleri üzerindeki en yıpratıcı ve işkence boyutuna ulaşan yönü yaşattığı ölüm korkusudur. Bir aşiret Beyi korkuyu gerçek anlamda ancak intikam görevini yerine getirip ölüm sırası kendisine geçtiğinde yaşar. Korkuya yenik düşerek düşmanından aman dilemek tüm ailenin şerefini zedeleyecek bir davranıştır ve kan davasını da bitirecek bir nedendir çünkü kan davası esasen aşiretin şerefi için yürütülen bir savaştır.

2. KAN DAVASININ AŞİRET KADINLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

2.1. İntikam

Kan davası ailenin erkekleri tarafından yürütülürken ailenin kadınları da bu olaylardan etkilenir. Yaşar Kemal’in “Demirciler Çarşısı Cinayeti” adlı yapıtında da kan davası erkek figürleri etkilediği kadar kadın figürleri de etkilemiştir. Yapıtta kan davasının intikam izleği içinde sunulan kadın figür Karakız Hatun’dur.

Kan davası sürdüren aileler içinde bu davanın devamındaki esas itici güç “anne”dir. Eşini, evladını veya kardeşini kaybeden aşiret annelerinin nesilden nesile davayı yaşatma gücü vardır. Çünkü bu kültürlerde anne ve anne hakkı kutsaldır, onun istekleri daima önceliklidir. Çocuğunu kan davasına kurban veren anne için, intikamın alınması, bu görevi yerine getiren diğer çocuğunun da öldürülecek olmasından daha önemlidir. Yapıtta Mustafa Bey ve annesi

Karakız Hatun arasındaki ilişki, kan davasının sürdürülmesinde “anne” figürünün gücünü göstermektedir.

“Öldür onu! Öldür onu! Fazla uzatma. Günüm yaklaştı. Öldür onu da gözüüm açık gitmesin.” (Kemal, 209)

Mustafa Bey’in yakaladığı hiç bir fırsatta Derviş Bey’i öldürmeye eli gitmemiş, aslında onu yakalayıp aman diletmeyi arzu etmiş, ancak bu iş uzadığı için annesinin yüzüne bakamaz olmuştur.

“Şu anam olmasaydı vazgeçerdim bu işten. Öyle bıktım.(...)Aaah şu anam olmasaydı. Aaaah olmasaydı, aaah.(...)Ama anam görüyorsunuz, son solukta bir umut olmuş bekliyor.O, Derviş ölmeden ölürse, benim Derviş’i yakaladığım neye yarar?” (Kemal, 412)

Karakız Hatun ilerlemiş yaşı ve hastalığına rağmen yaşamını da ölümünü de Derviş Bey’in öldürülmesine bağlamış, intikamın alındığından emin olmadan bu dünyadan göç etmemek için direnmiştir.

“Bekliyor ve dayanıyor.(...)Biz Derviş’i öldürdüğümüzün akşamı da ölüverecek, yağı tükenmiş kandil gibi usulca, kendiliğinden söniverecek.” (Kemal, 280)

Günlerce konağın sofasında korkuluğa yapışmış, müjdeli haberle Mustafa’nın yolunu gözlemiştir. Mustafa’nın, kardeşinin intikamını alamaması, üstelik de Derviş Bey’e yenik düşerek ailenin şerefini zedelemesi Karakız Hatun için kabul edilebilir bir durum değildir. Derviş Bey Mustafa’yı çırılçıplak getirip konağın avlusuna bıraktığında oğlunun ölmemiş olduğuna kahrolmuştur.

“İnşallah ölür, ölür, ölür Mustafam,(...)Düşmanın çırılçıplak soyup da öldürmeyi bile kendine yediremediği Mustafa inşallah ölür.” (Kemal, 556)

Karakız Hatun için intikam mutlaka alınıp ailenin şerefi kurtarılmalıdır. Derviş Bey'in konağına gidip onun oğlunu öldürerek intikamı bizzat kendisi alır ve huzurla son nefesini verir. Kan davalarında kadınların intikam eylemlerine dahil olması beklenmedik bir durumdur. Yapıtta Karakız Hatun'un bu eylemi, kan davası geleneğinin sürdürülmesinde annenin ne kadar güçlü bir rolü olduğunu göstergesidir.

Yapıtta, anne figürünün sadece kan davasını sürdürmede değil, aşireti bir arada tutmada da güçlü bir rolü vardır. Eski bir Türkmen Beyi'nin kızı olan Karakız Hatun için aşiret geleneği her şeyden önemlidir.

“Obandan aşiretinden kopma. Aç kal, susuz kal, dilen ama obanı aşiretini bırakma. İstersen Sarıoğlu' nu öldürme, Allah onun belasını verir, ama elini aşiretini bırakma. Sana ak sütümü helal etmem Mustafa. Bırakma!” (Kemal, 278)

Kan davalarında, aşiret beylerinin eşleri anne figürü kadar baskın bir role sahip olmasalar da intikam için öldürmenin ve ölmenin gerekliliğine inanırlar ve eşlerine destek olurlar. Bu yapıtta Mustafa Bey'in karısı hakkında fazla bir bilgi verilmezken Derviş Bey'in karısı, kocası tarafından fikirlerine değer verilen, danışılan, güvenilen ve saygı duyulan bir eş olarak sunulmuştur. Derviş Bey öldürülme korkusuyla kendisini odasına hapsedtiğinde de, Akyollu Mustafa Bey Sarıoğlu konağını ve harmanlarını ateşe verdirdiğinde de, Mustafa Bey Derviş Bey'i başbaşa görüşmeye davet ettiğinde de kocasının yanında olmuştur.

“Sen kurşundan değil, bu inadından öleceksin Bey. Azıcık hava alacak bir delik bıraksana... Bey... Ne olursun! Her gün başka bir odada yatsan kim bilecek? Bir de tavandan bir delik açsan oradan sana kim kurşun sıkacak?” (Kemal, 91)

Fedailerin eşleri de kan davasından etkilenen aşiret kadınlarındandır. Onlar da diğer aşiret kadınları gibi intikamın alınması eyleminde kocalarına destek olurlar. Ancak, onlar için en önemlisi Beylerine şeref kazandıracak böyle önemli bir görevde kocalarına güvenilmesi ve görev verilmiş olmasıdır. Beyleri uğruna eşlerinin hapse girebileceğini de öldürülebileceğini

de kabul ederler. Bu görevin yerine getirilmesi gerektiğine inançlarında Beylerine karşı minnet ve güven duymalarının büyük rolü vardır. Demirciler Çarşısı Cinayeti' adlı yapıtta, Derviş Bey'in fedaisi Kürt Mahmut'un karısı Meyro'nun, kocasına Murtaza Bey'i öldürme görevinin verilmesine yaklaşımı da bunu göstermektedir.

“Murtaza Beyi öldüreceksin. Başka hiçbir çaresi yok. Bu dünyada senin işin budur.

Bu iş de sana düşmüştür. Murtaza Beyi öldürmek ve de yakalanmamak.” (Kemal, 75)

Meyro kocası hapse girse veya ölse çocuğuyla ortada kalmayacağından, Beyin onlara sahip çıkacağından emindir. Bir türlü verilen görevi yerine getiremeyen kocasını cesaretlendirmeye çalışmıştır.

“Hapiste seni saçımı süpürge eder de beslerim. Kuş tüyüyle beslerim. Oğlunu da vezir oğulları gibi büyütürüm. Murtaza Bey'i öldür. Seni kim evlendirdi? Seni kim bugüne eriştirdi, kim?” (Kemal, 56-57)

Kan davası intikam temelinde aşiret erkekleri üzerinden yürüse de, aşiret kadınlarının intikamı körüklemesi davanın sürekliliğinde önemlidir. Hepsi de bu davada intikamın bir töre gereği olduğunu kabul ederler. Davanın sürdürülmesinde aşiret beylerinin anneleri büyük bir güce sahiptir. Çocuklarının aşiretin şerefi için teker teker öldürüleceğini baştan kabul etmişlerdir ve intikamdan vazgeçilemeyeceğine ve törenin her şeyin üstünde olduğuna inanmışlardır. Aşiret Beylerinin de fedailerin de eşleri için kocalarının öldürme ve ölüm görevleri meşru bir nedene bağlıdır ve onlara destek olmaktan başka çareleri yoktur.

2.2 Korku

Kan davası sürdüren aşiretlerde aşiret beyleri ve fedailerini inanılmaz derecelere varan ölüm korkusu yaşarken, aşiret kadınları, çocuklarının veya eşlerinin öldürülmesinden korkmazlar. Onlar bu geleneğin içinde büyüdükleri için erkeklerinin öleceğini ve kurtuluşun olmadığını zaten bilirler. Aşiret kadınlarının akıtılan kanın intikamının alınamayacağı temel korkularıdır.

Demirciler Çarşısı adlı yapıtta da Karakız Hatun'un en büyük korkusu öldürülen oğlunun intikamının alınamamasıdır. Bu ihtimal onu öyle korkutur ki, ölmeden önce düşmanın öldürüldüğünü mutlaka görmek ister. İntikam gerçekleşmeden ölmesi onun ikinci büyük korkusudur. Bunların temelinde yatan ise, Türkmenin elde kalan güçlü son töresinin de yitip gideceği korkusudur. Türkmenin var oluşunun buna bağlı olduğuna inanır.

“Ölümden sürüp gidebilmek, tükenmemek için... Var olmakta diretmek için ölümü, öldürmeyi tanık tutmak. Öldürmeyi, öldürmeyi tanık tutmak... Kanı tanık tutmak...(...)Gideni ölümden yaşatmak.” (Kemal, 207)

Bunun içindir ki Karakız Hatun çocuklarının ölümünden korkmak bir yana onların ölümünü umarak yaşar.

Aşiret beylerinin eşleri de kocalarının öldürüleceği korkusu yaşamazlar. Çünkü bekledikleri bir kaderdir bu. Yapıtta Derviş Beyin eşinde de bu korkunun hiç olmadığı görülmektedir. İnsanların öldürülmesi eski bir Türkmen beyinin kızı olarak baba evinde öğrendiği bir gelenektir ve kocasının da öldürülmesi kaçınılmazdır. Derviş Bey'in yaşama isteğini ve ölüme meydan okuyuşunu umutsuzca karşılaşması bunu göstermektedir.

“Aaaah keşki... Bilmem ki... Keşki, keşki öyle olsa.Keşki öyle olsa da ikimiz de el ele tutuşup kapı kapı dilensek. Ölünceye kadar. Aaaah keşki öyle olsa...” (Kemal, 75)

Fedailerin eşleri için de en büyük korku kocalarının kendilerine verilen görevi hakkıyla yerine getiremeyeceğine dairdir. Beylerinin şerefi söz konusudur ve ona minnet borçları vardır. Yapıtta Kürt Mahmudun karısı Meyro'nun da bütün korkusu Mahmut'un Murtaza Bey'i öldüremeyeceği üzerinedir. Mahmut beş yıldır görevini yerine getirememiştir. Meyro kocası, Murtaza Bey'in takibine her gittiğinde perperişan bir halde onun yolunu gözler ve hayırlı bir haberle dönmesini bekler.

“Meyro yanına yaklaştı, aşkla kocasını kucakladı. Öfkeyle, ta yürekten: ‘Öldür onu,’ dedi. ‘Ele güne karşı Beyi rezil etme. Bak fıkara Bey el yüzüne çıkamaz oldu.’”

(Kemal, 55)

Aşiret kadınları, intikam çerçevesinin dışında oldukları için ölüm korkusu yaşamazlar. Erkekleri öldürüleceği için de korku duymazlar. Çünkü töre gereği onların ölmesi beklenen bir durumdur. Onların korkusu farklıdır; onlar akan kanın intikamının alınamayacağından korkarlar. Bu korkuyu en çok yaşayan ve kan davası geleneğinin sürdürülmesinde en büyük rolü olan aşiret beylerinin anneleridir.

3. KAN DAVASININ FEDAİLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

3.1 İntikam

Fedai; “bir kimseyi veya bir yeri koruyan kimse” olarak tanımlanır. Aşiret Beyleri kendilerini korumak ve tehlikeli işlerini yaptırmak amacıyla güvendikleri adamları fedai olarak yanlarına alırlar. Aşiret beyleri için fedailer çok önemlidir. Fedailer, Beylerin hayatının korunması adına her türlü işi yaparken onların yerine intikam kanı dökerler ve canlarını feda ederler. Fedailerde olması beklenen en temel özellik sadakattir. “Demirciler Çarşısı Cinayeti” adlı yapıtta Beylerin uğruna kendini ve çocuklarının hayatını kurban eden fedailerin üstlendikleri ağır yük ve yaşadıkları bunalım ve yakalandıkları zaman çektikleri işkenceler Kürt Mahmut, Mestan, Muharrem ve Yel Veli gibi fedai figürleri üzerinden aktarılmaktadır.

Yapıtta Derviş Bey’in fedaisi olan Mahmut, sadece Akyollu Murtaza Bey’i öldürme görevi için konağa alınmıştır. İntikam duygusundan uzak oluşu Murtaza Bey’i öldürmedeki isteksizliğinin temel nedenidir. Beş yıldır verilen görevi yerine getirememenin ezikliği ile kıvrılırken, bir yandan Murtaza Beyi öldüreceğine kendisini inandırmaya çalışır bir yandan da bu davanın kendi davası olmadığını bildiği için isyan etmektedir.

“Kendisi neden öldürmüyor?’ diye geçirdi içinden. ‘Bizim orduda herkes düşmanını kendi eliyle öldürür. Kanını kendi eliyle temizler.’” (Kemal, 53)

Mahmut başına gelecekleri bilmesine rağmen Derviş Bey’e minnet borcunu ödemek ve kendisine güveni boşa çıkarmamak adına Murtaza Beyi öldürür. Kendisinden beklenen, canı pahasına Beyine sadık kalarak onu ele vermemesidir ve o da bu şekilde davranır; jandarma tarafından yakalandıktan sonra kendisini Derviş Beyin azmettirdiğini itiraf etmesi için devlet eliyle yapılan işkence altında can verir.

Fedailerin kan davasındaki rollerinin intikam temelinde olmadığını, zaruret olduğunun yapıttaki bir diğer örneği Akyollu konağının emektar fedaisi Mestan’dır.

“Köpek derisinden post, Beylerden dost olmaz. Geçti ömrümüz. Aklımız başımıza geldi ama geçti ömrümüz. Üç oğulu da verdik, bok yoluna. Tam üç oğulu...” (Kemal, 299)

Mestan üç oğlunun intikamını Beyinden almayı düşünmese de iç dünyasında ona karşı kini büyüktür. Derviş Bey’i öldürmeye çalışmasındaki amacı da görev sorumluluğu ve sonrasında emekli olup Beyden toprak ve para alarak istediği hayata kavuşma umududur.

“Vermezsen, ben de seni vururum, evini de yakarım, Mehmet Ali’yi, Hüseyin’i astıkları çınara asarım.” (Kemal, 299)

Mustafa Beyin fedaisi Kara Hüseyin de aynı umutla Derviş Bey’in adamı Muharrem’i öldürmüş ancak canından olmuştur.

“Bey, diyordu, bu işten sonra bana elli dönüm tarla verse Akçasazın kıyısından.” (Kemal, 97)

Fedailerin sadece görev bilinci içinde hareket ettiklerini, intikamın umurlarında olmadığını Mustafa Bey’in adamalarının tavrı ortaya koymaktadır.

“Beyde bu adamı öldürecek göz yok. Öldüreceğim diye kendisini aldatıyor. Biz de burada kendimizi bitiriyor paralıyoruz. Üç gündür adam burnumuzun dibinden geçiyor, onun aldırdığı yok. Bize ne!, ‘Bize ne!’ dedi ötekiler.” (Kemal, 239)

Aşiret Beyleri, kendi davaları uğruna fedailerinin ölümlerine üzölmelerine rağmen onları kan davası geleneğinin kurduğu düzenin vazgeçilmez bir unsuru olarak görürler. Yapıtta bu durum, Derviş Beyin fedaisi Muharrem'in Mustafa Bey'in adamı tarafından öldürölmesi karşısında Derviş Bey'in hissettikleriyle gösterilmiştir.

“Yazık, yazık Muharrem'e. Atlar tepişiyor arada bu zavallılar ölüyor. Ne haksızlık...

Biz istedik diye. Ne acayip bir kuruluş. Ne alçak bir düzen bu.” (Kemal, 99)

Fedailer kan davası sürecinde Beylerinin verdiği görevi canları pahasına yerine getirirken, bunu intikam duygusu ile değil görev sorumluluğu ve minnet duygusuyla yaparlar.

3.2 Korku

Fedailer, genellikle korkusuz olurlar. Ancak onlar da aşiret Beyleri gibi kan davasında hedef olduklarından bazıları ölüm korkusu yaşayabilir ve bu korku Beylerine ihanet etmelerine yol açacak kadar şiddetli olabilir. “Demirciler Çarşısı Cinayeti” adlı yapıtta fedailerin korkusuzluğu Mestan'ın Beylerin korkaklığı hakkındaki düşüncelerinde yansıtılmıştır.

“Hep korkuyorlar. Kendilerini böylesine yiğit gösterme çabaları ondan. Hep ödleri kopmuş...” (Kemal, 302)

Yapıtta, bir fedainin yaşayabileceği ölüm korkusu ve ihanet Yel Veli figürü üzerinden anlatılmaktadır. Derviş Bey'in kendisini öldürteceğini bilen Yel Veli korkudan deliye dönmüş şekilde şehirden şehire kaçar, ancak çareyi ölümün kucağına dönmekte bulur.

“İnsan soyunda dünyaya gelmiş, şimdiye kadar en çok ölümden korkan kişidir Yel Veli', 'Yok,' dedi Mustafa Bey. 'Derviştir.'” (Kemal, 309)

Yel Veli'nin ölüm korkusu Beyine ihanet etmesine yol açar; onun pusuda beklediği yeri Derviş Bey'e gösterir. Mustafa Bey'in Derviş Bey tarafından yakalanmasının ardından Mestan ve Yel Veli'nin el ele tutuşup Derviş Bey'in gözünün önünde ortamı terk etmeleri onların aslında kan davasının ve intikamın dışında olduklarının bir göstergesidir.

“Mestan uzandı Yel Velinin elinden tuttu, usulca elini sıktı: ‘Haydi kardeş,’ dedi, ‘gidelim, Allah bu Beylerin bin belasını versin, ondurmadılar bizi. Haydi gidelim.’”

(Kemal, 474)

Fedailer karakterleri gereği cesur, yiğit ve güvenilir olduklarından kan davası sürdüren aşiret Beyleri gibi ölüm korkusu yaşamaları beklenmez. Ancak onların arasından da ölüm korkusuna kapılan, hatta ihanet edenler de çıkabilir.

SONUÇ

Doğu kültürünün, gelenekçi toplumlarının kanayan yarası konumundaki kan davası, Yaşar Kemal'in "Demirciler Çarşısı Cinayeti" adlı eserinde, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki aşiretler arasında da asırlardır süregelen bir gelenek olarak ele alınmıştır. Bu geleneğin, kan davası güden topluluklar için en güçlü ve terkedilmesi en zor gelenek olduğu gösterilmiştir. Eserde, kan davasının sürdürülmesinde aşiret reislerinin etken olduğu, intikam ateşini canlı tutmada aşiret annelerinin gücü ve bu davanın zorunlu hizmetkarları olan fedailerin vazgeçilmezliği ortaya konmuştur. Kan davasının başta aşiret ailesi olmak üzere tüm aşiretin "şerefının" kurtarılması adına "intikam" ekseninde sürdürüldüğü, aşiret reisleri ve fedailerin bir görev, sorumluluk ve zorunluluk içinde hareket ettikleri ve bu davanın sonlanmasının sadece taraflardan birisinin onursuzluk ve zayıflık göstermesine bağlı olduğu, davanın tüm taraflarının duygu, düşünce, tavır ve eylemleri ile anlatılmıştır.

Kan davasında intikamın hedefindeki tarafta "korku" hakimdir. Bu dava aslında her kan dökülmesiyle yer değiştiren intikam ve korkunun savaşıdır. Bu savaşın kazanılması ya intikamdan vazgeçilmesine ya da korkuya yenik düşülmesine bağlıdır; çünkü her iki durum da onursuzluk ifadesidir. Eserde aşiret reislerinin sürekli birbirlerinin zayıflıklarını kollamaları bu davanın bitmesine dair arzularının bir göstergesidir. Mustafa Beyin onuru kırılınca Derviş Bey'in onu öldürmekten vazgeçmesiyle kan davasının biteceği beklenirken, Karakız Hatun bu

ateşin sönmesine izin vermeyecek güçlü bir “anne” figürü olarak ortaya çıkmıştır. Annenin bu tavrı intikamdan çok geleneklere bağlılığın bir sonucudur ve kan davasının sürdürülmesinde itici gücün aşiret anneleri olduğunu göstermiştir.

Aşiret ailesi kan davasını kendi kanlarının intikamını almak için sürdürürken, fedailer görev, itaat ve minnet duygularıyla intikam alma eyleminde yer alır ve aynı sebeplerle eşleri tarafından desteklenir. Yapıtta da davanın korku boyutu figürler arasında farklılık göstermiştir. Ölüm korkusunun en şiddetlisini hedefteki aşiret beyi yaşarken fedailer korkusuz, cesur kişilerden seçilmelerine rağmen bazen onlar da ölüm korkusu yaşayabilir, hatta bu sebeple ihanet edebilirler. Aşiret annelerininse en büyük korkusu oğullarının öldürülecek olması değil, intikamın alınamayacak olmasıdır.

Sonuç olarak, kan davası, kovalayanın yakaladığı, kaçanın kurtulamadığı bir döngü içinde intikam ve korkunun bitmeyen bir savaşıdır. Her intikam yeni intikamları ve yeni korkuları doğurur. Kurtarılan her onur tekrar tekrar yerlere serilir ve yine kurtarılmayı bekler. Yaşanan acılar, korkular ve yitirilen canlara rağmen onur ayakta tutulduğu sürece yenilgi söz konusu değildir. Davanın aktörleri, bu savaşın kazananı da kaybedeni de yoktur bilinciyle zorunluluklar çerçevesinde bu davada rollerini oynamaya devam ederler.

KAYNAKÇA

- KEMAL, Yaşar. Demirciler Çarşısı Cinayeti. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları 1978.
- <http://tdk.gov.tr>
- CENGİZ, Recep (2003) “Kan davasının toplumsal değer ve normlar açısından sosyolojik görünümü: Tokat/Erbaa örneği”, İçinde Atalay, Uluğ ve Atak (ed.), Sosyolojik ve Hukuksal Boyutlarıyla Töre ve Namus Cinayetleri Uluslararası Sempozyumu, Diyarbakır: Akader.